

"Kogel kon niet worden verwijderd....."

TRAMMELANT BIJ HET KOLONELSDIEP IN HET BEGIN VAN DE 19DE EEUW

Door Dirk Reinder Wildeboer te Buitenpost
 Secretaris van de Stichting Oud-Achtkarspelen
 Tel. 0511-541920, e-mail: d.r.wildeboer@hetnet.nl

Zoals in andere plaatsen, gebeurden ook in kleine gemeenschappen wel mishandelingen en andere gewelddadige incidenten. In dit artikel staan gebeurtenissen centraal bij Blauwverlaat (1910) en Monniketille (1913, waarbij misbruik van sterke drank in het spel was. Verder worden er nog een aantal historische bijzonderheden verteld over de buurtschap Blauwverlaat en de streek Monniketille.

BLAUWVERLAAT

Dit is een van de buurtschappen in de gemeente Achtkarspelen, onder het dorp Augustinusga, en is gelegen aan het Caspar de Robles- of Kolonelsdiep. Een aantal jaren geleden heeft de gemeente hier (witte) plaatsnaam borden laten plaatsen, zoals ook bij het naburige Rohel. Reeds aan het begin van de zestiende eeuw moet er ongeveer op de huidige plek van de kanaalverbinding Burgum naar Groningen, een kanaal zijn gegraven. Deels op deze locatie heeft de luitenant-stadhouder van de Spaanse koning, Caspar de Robles, tussen Burgumerdaam en Stroobos een vaarwater aangelegd, voorzien van zes schutsluizen of verlaten. Nabij de brug in de weg van Buitenpost naar Surhuisterveen, kwam een sluis die aanvankelijk de naam Allert Atzes-verlaat droeg en later het Blauwverlaat werd genoemd. De naam zou zijn afgeleid van de blauw geverfde kleur. Op de Schotanuskaart (1718) staat hij nog aangegeven, op die van Eekhoff (1844) is vermeld "vroeger Blauw-Verlaat". Op deze plek is in de loop der jaren een buurt ontstaan met de naam Blauwverlaat. Er kam een café, enkele winkels en ook een bakkerij en café. Deze hebben zich niet kunnen handhaven. Aan de zuidzijde is in 1938 een insteekhaven gegraven, waaromheen zich enkele bedrijven vestigden.

Schietpartij

De toenmalige plaatselijke correspondent van de krant meldde op 8 december 1910 het volgende:

"Aanval op geheelonthouders. Men meldt ons uit Augustinusga: In den laten avond van gisteren, Zondag, na aankomst van de boot te Blauwvallaat van een plezientochtje naar Akkrum, waaraan door onderscheidene geheelonthoudersverenigingen was deelgenomen, had op de zoogenaamde "Bruggelaan" een hevige vechtpartij plaats, uitgelokt door personen, die onder het gebruik van een sterken borrel zich reeds te voren aan de slootkanten hadden opgesteld. Er werd geschoten, waarbij Siebe van der Veen door een der woestelingen in de onmiddellijke nabijheid zijner woning ernstig werd verwond. Op raad van den heer Dijkhuis, arts te Buitenpost, is het slachtoffer per ruittuig naar het academisch ziekenhuis te Groningen overgebracht. Het

mocht den ijverigen marechaussee uit Buitenpost gelukken den vermoedelijken dader L.B. te Oudwoude, wonende aan de Wijgeest, gem. Kollumerland, reeds hedenmorgen te arresteeren. Op de in beslag genomen revolver bevonden zich vijf ledige patronen". Ruim een maand later, op 8 augustus 1910, kwam deze zaak voor de rechtbank in Leeuwarden. "De ijverigen marechaussee uit Buitenpost" was de veldwachter Beswerda, die het procesverbaal had opgemaakt, waarin behalve de schietpartij ook van een mishandeling sprake was door een broer van Siebe, een zekere Marcus, die de politiemann zou hebben geslagen en beledigd. De raadsman van Marcus stelde dat Beswerda in zijn rapport een weinig betrouwbare voorstelling van de feiten had weergegeven door Marcus af te schilderen als iemand, die ongunstig bekend stond. Genoemde raadsman kwam met een verklaring van een dertigtal ingezetenen van Augustinusga, waarin werd getuigd dat de beklagde in alles te goeder naam en faam bekend stond. De advocaat van Marcus kon er dan ook volstrekt niet in meegaan met de eis dat hij zou worden veroordeeld tot een maand gevangenisstraf. Na de rechters zich hadden beraad, werd de zaak voorlopig geschorst, in afwachting van een nader onderzoek. Op 11 november en 8 december 1910 kwam het vervolg voor de rechtbank van het schietincident.

Verklaring arts

De behandelende arts van het academisch ziekenhuis te Groningen, verklaarde dat Siebe in "levensgevaar heeft verkeerd, maar thans het hoekje te boven is. Evenwel, de kogel zit nog in de long en de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat zich te eniger tijd complicatiën voordoen, die gevaarlijk kunnen worden. De kogel is tussen de zesde en zevende rib het lichaam binnengedrongen, kon echter niet worden verwijderd en het slachtoffer is zestien dagen in Groningen verpleegd". Verder bleek dat er al een vrij lange tijd sprake was van een ruzie tussen de gebroeders van der Veen en de dader van de schietpartij uit Oudwoude. De oorzaak hiervan zou zijn, dat er een meisje in het spel was, die hier woonde en waarmee Siebe een relatie wilde. De jongens uit dit dorp lieten dit absoluut niet toe. In het krantenbericht werd de indruk gewekt, dat de agressie van een dronken gezelschap, zich richtte op een groep geheelonthouders. Dit was dus niet het geval. De beklagde, in verband met het schieten met een revolver, verklaarde gehandeld te hebben uit zelfverdediging, omdat de gebroeders van der Veen, een dreigende houding hadden aangenomen. Verder valt in het verslag van de rechtzitting te lezen: "De president brengt hem onder het oog, dat hiervoor nog andere middelen zijn dan een revolver. Het dragen van wapenen is zelfs, zonder vergunning, verboden. De subst.-officier zegt in zijn requisitoir, dat hier, blijkens verklaring van den deskundige, zwaar lichamelijk letsel is toegebracht. Beklaagde moge, toen hij schoot, daartoe niet het opzet hebben gehad, hij is toch veel te ver gegaan. Het meenemen van een revolver is een aanwijzing, dat hij zich daarmee wilde verdedigen, hoe hij ook werd aangevallen. Levensgevaar was er niet voor hem. Beklaagde staat gunstig bekend, wat van zijn aanvallers niet zoo zeker kan worden gezegd. Een betrekkelijk clemente straf kan dan ook worden gevraagd. Eisch, wegens mishandeling, zwaar lichamelijk letsel, tengevolge hebbende, 6 maanden gevangenisstraf". De beklagde reageerde hierop met de woorden: " 't is me wel wat veel".

MONNIKETILLE

Op de Schotanuskaart van 1718 komt de naam "Monike Tille" al voor, waarschijnlijk genoemd naar de hier gelegen brug over het Kolonelsdiep. Na het verdwijnen van de brug (het kanaal was desrijds veel smaller), kwam er een "voetveer" voor in de plaats. Een militair-topografische kaart van ruim een eeuw later geeft aan dat hier aan het water bebouwing is ontstaan van ongeveer zeven huizen of boerderijen. Op recentere kaarten kan men zien dat dit aantal in latere jaren niet is toegenomen. Tot een officiële buurtschap is het nimmer gekomen en de naam Monniketille kan dan ook worden gerangschikt onder de streeknamen. Voor de reformatie in 1581 moeten de monniken van het klooster Buweklooster van genoemde brug hebben gebruik gemaakt, vandaar de naam. Ook de naam van de nabijgelegen "Monneke Vaart" zou hiermee verband houden. Verder liep hier de kortste verbinding van Drogeham naar Buitenpost langs, via de Oude Dijk.

Berouw komt na de zonde

In de streek Monniketille, aan het Kolonelsdiep, woonde in 1913 Siemen van der Wal en zijn gezin. De woning, die hun onderdak gaf, was enige maanden geleden door de gemeenteraad van Achtkarspelen onbewoonbaar verklaard, maar de termijn van ontruiming was nog niet verlopen. Het was daar aan het water van het kanaal niet allemaal pais en vrede, zoals uit het volgende zal blijken. Toen op de avond van 13 december 1913 van der Wal naar het achterhuis in zijn woning liep om een kruiwagen te halen, hoorde hij plotseling lawaai, waarom hij zich naar de woonkamer begaf om daar door de ramen naar buiten te zien wat er te doen was. Hij merkte meteen wat de oorzaak hiervan was. Buiten bij het raam stonden twee van zijn buurtgenoten, de gebroeders Machiel K., 25 jaar en Jan K., 33 jaar, beiden arbeider van beroep. Het leek er op dat ze onderling ruzie hadden en onder invloed van sterke drank verkeerden. Ze waren met een open mes gewapend, die ze omhoog staken, zodra ze van der Wal achter de ramen bespeurd hadden. Om de een of andere reden waren de broers kwaad op van der Wal. Ze dreigden de glazen in te slaan. De bewoner wilde dit uiteraard voorkomen en waarschuwde hen tot driemaal toe dit niet te doen, doch te vergeefs. De broers Machiel en Jan sloegen met hun messen tegen de ruiten met zoveel kracht dat deze met het houtwerk naar binnen vielen. Op deze manier sneuvelden er zes stuks. Daarna deed Jan, alsof hij door de opening naar binnen zou springen en riep dat hij van der Wal zou doodsteken. Deze kreeg weldra hulp van een andere buurtgenoot, een zekere W. Hoekstra, die het tweetal wegjaagde, dat langzamerhand weer tot rust kwam. Van de vernieling en bedreiging werd aangifte gedaan. Het berouw kwam ook hier na de zonde. De daders haalden van der Wal een week later over met hen naar Leeuwarden te reizen, om de officier van justitie te verzoeken geen vervolging in te stellen, in welk geval de toegebrachte schade zou worden vergoed. Van der Wal had toen al tien gulden ontvangen, omdat hij bereid was mee te gaan. De officier was echter niet bereid om de vervolging achterwege te laten.

Zo stonden de gebroeders Jan en Machiel in de herfst van 1913 voor hun rechters. De getuigen, die waren meegekomen, maakten een ongunstige indruk op de president van de

rechtbank. Ze probeerden om van der Wal in een verkeerd daglicht te stellen door naar voren te brengen, dat hij jaren geleden, eens met de justitie in aanraking was geweest. Siemen van der Wal reageerde hierop met te vertellen, dat van alles wat er mis ging bij Monniketille, hij de schuld kreeg. "Dat het delict onder Achtkarspelen is gepleegd, zegt veel", meent de president. "Het feit draag een brutaal karakter en moet daarom gestraft worden". Eis: ieder 14 dagen gevangenisstraf. De verdediger, mr. Hepkema te Leeuwarden, bracht naar voren dat er maar weinig kracht voor nodig was geweest om de ruiten met het houtwerk naar binnen te laten vallen, want het was een wrak boeltje. "De benadeelde is meer dan schadeloos gesteld en heeft drie dagen na het gebeurde, tengevolge van het hoge water, de woning verlaten. Dus geen nadeel geleden. Conclusie beiden een geldboete".

Bron: Digitaal archief Leeuwarder Courant

DIT WAS EEN PUBLICATIE NAMENS DE STICHTING OUD-ACHTKARSPLEN